

Módszertani leírás a Munkaerő-felméréshez kapcsolódó 2009. II. negyedévi „Átmenet az iskolából a munka világába” című kiegészítő felvételhez

Az alapfelvétel jellemzői

A Központi Statisztikai Hivatal a magánháztartásokban élők gazdasági aktivitásának – foglalkoztatottságának és munkanélküliségének – vizsgálatára 1992-ben új statisztikai adatgyűjtést vezetett be. A munkaerő-felmérés, ami a magánháztartásokra kiterjedő reprezentatív felvétel, a 15–74 éves személyek gazdasági aktivitásáról nyújt információt. Az adatgyűjtés célja, hogy a foglalkoztatottság és a munkanélküliség alakulását a nemzetközi statisztikai ajánlásoknak megfelelően, a mindenkori munkaügyi szabályozástól, illetve annak változásától függetlenül, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) fogalmait felhasználva figyelje meg.

A magyar munkaerő-felmérés a vizsgált népességet egy meghatározott időszakban, az ún. **vonatkozási héten** végzett tevékenység alapján sorolja a következő két főcsoportba:

- gazdaságilag aktívak (a rendelkezésre álló munkaerő, azok a személyek, akik foglalkoztatottként vagy munkanélküliként megjelentek a munkaerőpiacon) és
- gazdaságilag nem aktívak (inaktívak).

A felvételben használt **fogalmak** az ILO ajánlásait követik. Ennek megfelelően **foglalkoztatottnak** tekintendő mindenki, aki a vonatkozási héten legalább 1 óra, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség stb. miatt) volt távol.

Jövedelmet biztosító munkának számít minden olyan tevékenység,

- amely pénzjövedelmet eredményez,
- amely természetbeni juttatást biztosít,
- amelyet esetleg egyéb, később realizálható jövedelem érdekében végeztek,
- amelyet, mint segítő családtagok végeztek a háztartáshoz tartozó gazdaság, vállalkozás jövedelmének növelése érdekében.

Munkanélkülinek tekintendő az a személy, akire a következő kritériumok egyidejűleg teljesülnek:

- az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt),
- aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán,
- rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást.

Gazdaságilag aktívak azok, akik foglalkoztatottak, vagy munkanélküliként jelen vannak a munkaerőpiacon.

Gazdaságilag nem aktívak azok, akik a vonatkozási héten nem dolgoztak, illetve nem volt rendszeres, jövedelmet biztosító munkájuk és nem is kerestek munkát, vagy kerestek, de nem tudtak volna munkába állni. Ide tartoznak – többek között – a passzív munkanélküliek, akik szeretnének ugyan munkát, de kedvezőtlennek ítélve elhelyezkedési esélyeiket, meg sem kísérik az álláskeresést.

A munkaerő-felmérés **mintája** többlépcsős, rétegzett minta, amely kialakításánál a rétegeképző ismérvek a következők voltak: földrajzi egységek, települések nagysága szerinti kategóriák, lakóövezetek. Ez utóbbiak a mintában a következő aggregátumok formájában jelennek meg:

belterületek, egyéb belterületek, külterületek. A mintában alkalmazott egyszerű, rotációs eljárás szerint bármely háztartás, amely valamilyen időpontban belép a mintába, hat egymást követő negyedévben szolgáltat adatokat, majd végleg elhagyja azt. A munkaerő-felmérés negyedéves mintája három havi részmintát tartalmaz. A mintába került lakásokban minden háztartásról és minden 15–74 év közötti személytől kérünk gazdasági aktivitásukra vonatkozó információt. A munkaerő-felmérés negyedéves mintája mintegy 38 000 háztartást és 68 000 személyt tartalmaz.

Az egyes népességcsoportok létszáma a munkaerő-felmérés mintájából **teljeskörűsítéssel** számítható a mintában megfigyelt értékek megfelelő súllyal történő szorzása és összegezése után. A teljeskörűsítéshez szükséges súlyok, illetve felszorzó tényezők meghatározása két lépésben történik. Először a minta 275 rétegére vonatkozóan készülnek el az elsődleges súlyok, majd korrekciós eljárás során – amire a meghiusulások torzító hatásának mérsékelése miatt van szükség – az ún. korrigált súlyok.

A korrekciós eljárásban kulcsfontosságú szerepet játszanak a továbbszámított népesség- és lakásszámok. Ez 2002-től a 2001. évi népszámlálásból származó információ felhasználásával továbbvezetett, *előre jelzett* (az adott időszakra vonatkozó) adat.

A munkaerő-felmérés **mintájának hibaszámítása** linearizált jackknife-módszerrel történik. Azért, hogy a felhasználók érzékeljék, hogy az egyes táblázatokban szereplő létszámadatokhoz milyen nagyságrendű mintavételi hiba tartozik, mellékelünk egy áttekinthető táblázatot, melyből látható a foglalkoztatottak különböző nagyságú létszámhoz tartozó mintavételi hiba becsült nagysága.

Áttekintő táblázat a negyedéves mintavételi hiba alakulásáról a foglalkoztatottak létszámának függvényében, 95%-os megbízhatósági szinten^{1, 2}

Foglalkoztatottak	
létszámadata	mintavételi hibája
3 977	2 233
4 065	2 281
4 226	2 326
4 746	2 479
4 837	2 528
5 195	2 792
5 257	2 773
5 313	2 792
8 000	4 578
10 000	4 656
20 000	4 971
30 000	5 220
40 000	5 436
50 000	5 630
75 000	6 056
100 000	6 429
125 000	6 768
150 000	7 082
175 000	7 378
200 000	7 660
225 000	7 930
250 000	8 190
275 000	8 441
300 000	8 685
350 000	9 155
400 000	9 604
450 000	10 036
500 000	10 454
600 000	11 256
700 000	12 022
800 000	12 758
900 000	13 471
1 000 000	14 164
1 200 000	15 500
1 400 000	16 786
1 600 000	18 030
1 800 000	19 240
2 000 000	20 423
2 500 000	23 281
3 000 000	26 030
3 500 000	28 698
4 000 000	31 301
4 500 000	33 851
5 000 000	36 356
5 500 000	38 824

¹ A táblázat szerint pl. egy 20 000-es foglalkoztatotti létszámhoz tartozó 95%-os valószínűségi szintű konfidenciaintervallum közelítőleg 20 000–4 971, 20 000+4 971.

² A munkaerő-felvétel 2007. évi felvétele alapján.

A kiegészítő felvétel jellemzői

2009. II. negyedévben „Átmenet az iskolából a munka világába” címmel kapcsolódott kiegészítő felvétel a Munkaerő-felmérés adatgyűjtéséhez, mely a 15–34 éves népességre vonatkozott. A kiegészítő kérdőív a Munkaerő-felmérés mintájába kijelölt háztartásoknál az alapfelvétellel egy időben került lekérdezésre.

Amennyiben egy háztartásnál az alapfelvétel valamilyen oknál fogva megghiúsult, kiegészítő kérdőívet sem kellett kitölteni. További megghiúsulást jelentett, ha a háztartás tagjai a munkaerő-felmérés kérdéseire válaszoltak, a kiegészítő felmérés kérdőíveinek válaszaiban – a kiegészítő kérdőív megválaszolásának megtagadása miatt – nem voltak megszerezhetőek a kikérdezési hét folyamán. A kiegészítő kérdőív részleges megválaszolása nem volt lehetséges.

A kiegészítő felvételre válaszoló, illetve azt megtagadó 15–34 éves személyek száma, a megtagadók aránya gazdasági aktivitás szerint, 2009. II. negyedév

Gazdasági aktivitás	Kiegészítő felvételre válaszolt	Kiegészítő felvételt megtagadta	Összesen	Megtagadók aránya
	fő			%
Foglalkoztatott	1 167 710	134 609	1 302 319	10,3
Munkanélküli	179 274	15 022	194 296	7,7
Gazdaságilag inaktív	1 197 324	59 455	1 256 779	4,7
Összesen	2 544 308	209 086	2 753 394	7,6

A kiegészítő felvétel megtagadása miatt jelen kiadvány adatai eltérnek a 2009. II. negyedévre publikált alapfelvételtől származó adatoktól. A különböző dimenziók mentén készített táblázatokban nem jelöltük külön az ebből adódó eltéréseket.

A közölt abszolút számok ugyanazon aggregátumaiban a súlyozásból és összegzésből adódóan néhány fős eltérések lehetnek. A megoszlási viszonyszámok kerekítése elektronikusan – egyedi korrekció nélkül – történt, ezért a részadatok összege nem mindig egyezik meg az összesített adatok megjelenített kerekített értékeivel.

2500–4999 főig az adatok csak fenntartással kezelhetők a magas mintavételi hiba miatt, 2500 fő alatt pedig figyelmen kívül hagyandók.

A kiegészítő felvételen használt fogalmak magyarázata

Iskolarendszerű képzésben való részvétel

Az oktatásban való részvétel a kikérdezést megelőző 4 hétre vonatkozik. Ez az információ az alapfelvételtől származik, nem a kiegészítő felvételtől.

Ideértendők a nappali, esti, levelező tagozaton, illetve a távoktatás keretében folytatott tanulmányok.

Iskolarendszerű képzésben való részvétel befejezésének időpontja

Az iskolarendszerű képzésből való kilépés időpontja (év, hónap) függetlenül attól, hogy a megkérdezett sikeresen befejezte-e tanulmányait, vagyis, hogy végigjárta-e az adott iskolát, letette-e a szükséges vizsgákat, megszerezte-e a végzettséget, képesítést igazoló dokumentumokat, vagy sem, szándékozik-e tovább tanulni, esetleg csak megszakította tanulmányait.

Hol valósult meg a középfokú szakmai képzés

A *többnyire* szó értelmezése a válaszkategóriáknál: az elméleti és gyakorlati szakképzés – a képzés teljes idejét figyelembe véve – együttesen:

- több mint $\frac{3}{4}$ részben iskolai környezetben valósult meg,
- több mint $\frac{3}{4}$ részben munkahelyi környezetben valósult meg,
- iskolai és munkahelyi környezetben közel azonos arányban valósult meg.

Munkavégzés az iskolarendszerű tanulmányok ideje alatt

Munkavégzésnek számít a szakmai gyakorlat és a szünetekben, vagy tanulás mellett vállalt munka is. A kérdés a jelenleg már nem tanulóakra és a jelenleg iskolarendszerű oktatásban még részt vevőkre egyaránt vonatkozik.

A ledolgozott munkaidő többnyire elérte/eléri összességében a 150 órát éves szinten: ez körülbelül megfelel 4 heti 8 órás, vagy 8 heti 4 órás munkaidőnek. A munkavégzésnek azonban nem kell/kellett folyamatosnak lenni. Tehát lehet egyszeri szüneti munka, nyári gyakorlat, amely elérte a 150 órát, vagy a tanulmányok idején folytatott szakmai gyakorlat. Lehet az is, hogy a kettő együttesen érte el a 150 órát éves szinten.

Az iskolai tanulmányok befejezését követő első, folyamatos több mint 3 hónapig tartó munkavállalás

A kiegészítő felvétel szempontjából nem számít munkának a szakmai gyakorlat, sorkatonai, illetve polgári szolgálat idején végzett munka, függetlenül attól, hogy több, mint 3 hónapig tartott, és a megkérdezett számára jövedelemszerzéssel járt. Ugyanakkor ide értendő az a munka, amely a tanulmányok befejezése előtt már megkezdődött, s a befejezést követően folytatódott, s több mint 3 hónapig tartott.

A munkaszerződés típusa az iskolai tanulmányok befejezését követő első, folyamatos több mint 3 hónapig tartó munkában

Az eredeti munkaszerződés típusát kellett jelölni, ha először próbaidőre vették fel a megkérdezettet, akkor a próbaidő utáni szerződés jellegét (meghatározott időre szóló, illetve határozatlan).

Az iskolai tanulmányok befejezése és az első, folyamatos több mint 3 hónapig tartó munka között eltelt időszak

Ezen időszak alatt folytatott tevékenységről csak akkor kellett nyilatkozni, ha meghaladta a 3 hónapot a tanulmányok befejezése és a munkába állás közötti idő. Ha a megkérdezett úgy nyilatkozott, hogy a tanulmányok befejeztével nem kezdett el rögtön munkát keresni, mert kihasználta az utolsó „nyári szünet” lehetőségeit, akkor a válaszoló által „szünetnek” tekintett időszak végétől kellett számítani a 3 hónapot.

A szülő, gondviselő fogalma a felvétel szempontjából

A felvétel kitér a szülő, gondviselő születési országára és legmagasabb befejezett iskolai végzettségére is. Ez az információ az alapfelvételtől származik, ha a megkérdezett közös háztartásban él a szülővel (nevelőszülővel). Egyéb esetben szülőnek nem feltétlenül a biológiai szülőt kellett tekinteni. Amennyiben a megkérdezettet nem saját szülője (apja, anyja) nevelte, hanem más felnőtt (mostoha-, nevelő-, ill. örökbefogadó szülő, nagyszülő stb.), az információkat rájuk vonatkozóan kellett megadni. Ha nem tudott egyértelmű választ adni (például közel azonos arányban nevelte az édesapja, majd a mostohaapja), akkor arról kellett nyilatkozni, akivel 15 éves kora körül együtt élt.